

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олійник А.Ю. Основи історії і теорії держави та права [текст]: навчальний посібник / А.Ю. Олійник. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 200 с.
2. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 2004. 464 с.
3. Бойко О.Д. Історія України: Навч. посіб. 3-тє видання, виправлене і доповнене. К.: Академвидав, 2006. 688 с.

Дем'яненко Анастасія Юрїївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

Науковий керівник – професор Оніщик Ю.В.

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІСТОРИЧНИХ ЕТАПІВ ТА СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

В Європі основи прав людини були закладені ще в період середньовіччя. Одним із перших документів, що обмежував владу монархів і захищав права громадян, була Велика хартія вольностей 1215 року в Англії. Французька революція 1789 року ознаменувала новий етап із прийняттям Декларації прав людини і громадянина, що стала основою для сучасних європейських правових систем. Після Другої світової війни у 1950 році було прийнято Європейську конвенцію про захист прав людини, яка й досі регулює права громадян у 46 країнах Ради Європи [1].

В Україні історичний розвиток прав людини має свої особливості. Перша Конституція Пилипа Орлика 1710 року стала одним із найстаріших документів, що передбачав демократичні права та обов'язки. Проте сучасне

правозахисне поле України почало формуватися після здобуття незалежності у 1991 році. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про права людини в 1997 році та прийняла низку законів для захисту прав і свобод громадян. Важливим етапом стало реформування судової системи та створення інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [3].

Розвиток прав людини є складним і багатовіковим процесом, що відображає історичні, політичні та соціальні зміни як в Україні, так і в європейських країнах. В різні епохи та в різних правових системах концепції прав людини мали свої особливості, впливаючи на формування державного управління, суспільства та правових норм.

На ранніх етапах розвитку, права людини були привілеями окремих верств населення, обмежених феодальними системами або монархічними формами правління. Середньовічна Європа лише починала вводити елементи правозахисту, як-от Велика хартія вольностей в Англії. Згодом, із настанням епохи Просвітництва та Французької революції, концепція прав людини отримала загальне визнання, трансформуючись із привілеїв еліт у універсальні права, доступні всім громадянам.

В Україні концепція прав людини розвивалася в умовах різних історичних формацій – від козацької демократії, представленої Конституцією Пилипа Орлика, до сучасних правових стандартів, що базуються на міжнародних угодах і європейському праві.

Щоб зрозуміти еволюцію прав людини, необхідно проаналізувати, як правові системи та концепції змінювались у різні періоди історії, а також порівняти ці зміни між Україною та ключовими європейськими країнами.

Сучасні виклики у сфері дотримання прав людини в Україні та ЄС пов'язані з глобальними та локальними політичними, соціальними та економічними факторами. Важливу роль у забезпеченні прав людини відіграють міжнародні організації, такі як ООН, Рада Європи та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Однак, попри правові інструменти, реальність сучасних викликів постійно змінюється [2].

В Україні головним викликом є збройний конфлікт із Росією, який серйозно впливає на дотримання прав людини. Порухення стосуються прав на життя, свободу, безпеку, а також прав вимушених переселенців. Наприклад, у звітах ООН зафіксовані численні випадки насильства та дискримінації щодо мирних громадян, особливо на окупованих територіях. Європейський суд з прав людини також розглядає справи проти Росії щодо порушень прав людини в Україні, зокрема у контексті анексії Криму та війни на Донбасі.

У ЄС також існують серйозні виклики. Міграційна криза, що почалася у 2015 році, створила великі навантаження на правові системи країн ЄС, зокрема в питаннях біженців і мігрантів. Деякі країни, такі як Угорщина і Польща, зіткнулися з критикою з боку Європейської комісії за порушення основоположних прав людини, включаючи свободу судочинства та права мігрантів. ЄСПЛ часто розглядає справи, що стосуються порушень прав у цих країнах, і приймає рішення на користь захисту прав людини, незважаючи на тиск з боку національних урядів.

Європейські інституції відіграють ключову роль у розвитку та захисті прав людини в Україні. Основними організаціями, що впливають на правову систему та права людини в Україні, є Рада Європи, Європейський Союз та Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Після здобуття незалежності Україна активно інтегрувалася до європейського правового поля. Ратифікація Європейської конвенції з прав людини в 1997 році стала важливим кроком для розвитку правозахисної системи. Відтоді Україна зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у цій сфері, а ЄСПЛ надає українським громадянам можливість звертатися до міжнародного суду для захисту своїх прав. Багато рішень ЄСПЛ мають значний вплив на реформування правової системи України, зокрема в питаннях судочинства, умов утримання у в'язницях, свободи вираження поглядів та захисту від катувань.

Європейський Союз через політику Східного партнерства також активно підтримує Україну в процесах реформування. Особливу увагу приділено судовій реформі, боротьбі з корупцією та забезпеченню верховенства права. Угоди між Україною та ЄС передбачають впровадження стандартів ЄС у внутрішнє законодавство, що сприяє зміцненню прав людини.

Вплив європейських інституцій є ключовим для модернізації правової системи України та зміцнення захисту прав людини. Співпраця з ЄС та Радою Європи стимулює реформи, покращує доступ до правосуддя та забезпечує контроль за дотриманням прав на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. *Наукові записки. Серія: Політичні науки*. Т. 45. 2005. С. 9–16.
2. Декларація АСЕАН про права людини. URL: <http://constitutions.ru/?p=8333&attempt=1> (Дата звернення 03.09.2024).
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 із змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.09.2024).
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06.1996 із змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 04.09.2024).
5. Рада Європи. Еволюція прав людини. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-evolution-of-human-rights>. (дата звернення 04.09.2024).